

Matej Bartol
in Maja Sever
s sodelavci

Volk (*Canis lupus*)

Foto arhiv Zavoda za
gozdove Slovenije

Simbol ohranjene narave in povzročitelj konfliktov

Volk v Sloveniji

Volk je karizmatična živalska vrsta, ki pri ljudeh sproža močna, a pogosto nasprotujoča si čustva. Ljubitelji psov v njem vidijo simbol neukročenih naravnih sil, za ljubitelje narave je kazalnik ohranjenosti ekosistemov, po drugi strani nekaterim lovcem predstavlja konkurenčno vrsto pri lovu na divjad, številnim rejcem pašnih živali pa nevarnost za njihove črede. Strah pred volkom je še posebej izrazit pri ljudeh na območjih, kamor se volk po daljši odsotnosti ponovno širi, oziroma tam, kjer prebivalci volka še ne poznajo dobro. Procesu vračanja volka v okolja, kjer je bil nekoč že prisoten, smo v zadnjih letih priča predvsem na alpskem in predalpskem območju Slovenije.

Volk (*Canis lupus*) je največji predstavnik družine psov (*Canidae*). Velik je približno kot nemiški ovčar. Odrasli volkovi v povprečju tehtajo trideset do štirideset kilogramov, pri čemer so samice približno dvajset odstotkov lažje kot samci. Živijo v tropih – to so razširjene družine. Trop vodita starša (alfa samec in samica), poleg njiju pa so v tropu še njihovi različno stari potomci. Trop pri nas v povprečju šteje šest volkov, vendar se lahko velikost tropa skozi leto močno spreminja – trop je največji spomladi, v času

poleganja mladičev, najmanjši pa pozno pozimi, ko se mladi volkovi (mladiči iz prejšnjih let) odselijo iz matičnega tropa.

Razmnoževanje pri volkovi poteka enkrat letno, volkulja pa najpogosteje poleže od štiri do šest mladičev. Volkovi so izrazito teritorialni živali in vsak trop zaseda svoje ozemlje – teritorij, ki ga aktivno brani pred tujimi volkovi. Prečkanje tujega ozemlja je za volka zelo nevarno, saj ga tamkajšnji teritorialni volkovi poskušajo ubiti ali vsaj pregnati. Zaradi teritorialnosti

¹ Tomaž Berce, Rok Černe, Urša Fležar, Jernej Javornik, Bojana Lavrič, Nives Pagon, Aleš Pičulin, Gregor Šimčič, Matija Stergar, vsi Zavod za gozdove Slovenije.

volkov je njihovo število na nekem območju omejeno. Mladi volkovi se praviloma v drugem ali tretjem letu starosti pozimi ločijo od svojega tropa z namenom, da bi poiskali primeren, še nezaseden teritorij in partnerja. To uspe zelo redkim, saj je življenje volka zelo nevarno in neizprosno. Smrtnost med mladimi volkovi je zelo visoka, o čemer priča tudi podatek, da se v naši populaciji vsako leto zamenja približno polovica vseh volkov. Toliko jih namreč vsako leto zaradi različnih vzrokov pogine, nadomestijo pa jih novi mladiči in prišleki od drugod. Tisti redki volkovi, ki jim uspe najti nezaseden teritorij in partnerja, pa lahko kot vodje svojega tropa dočakajo deset let ali celo več, kar je za volkove visoka starost.

Gljučna vrsta v gozdnih ekosistemih

Glavna hrana volkov v Sloveniji je jelenjad, poleg tega pa plenijo tudi druge prostoživeče parkljarje, kot so srnjad, divji prašiči, gamsi in mufloni. So prehranski oportunisti, zato plenijo tudi manjše vretenčarje ali pa se prehranjujejo z mrhovino. Kot plenilec na vrhu prehranjevalne verige je volk ključna vrsta v gozdnih ekosistemih, kjer kot naravni selektor skrbi za njihovo nemoteno delovanje. Socialna struktura volkov, ki narekuje organiziranost volkov v trope, omejuje število volkov na določenem območju in s tem preprečuje, da bi volkovi preveč izkoriščali ali celo iztrebili plen na svojem ozemlju.

Vsak volčji trop živi na svojem teritoriju, ki ga srdito brani pred sosednjimi tropi in v povprečju obsega kar 400 km² (40.000 ha). Ta naravni mehanizem (teritorialnost) volkovom preprečuje prenamnožitev na nekem območju in s tem iztrebljanje lastnega plena.

Od sistematičnega zatiranja do mednarodne zaščite

Pred približno petsto leti so volkovi poseljevali območje celotne Evrope, s sistematičnim preganjanjem pa jih je človek v večjem delu Evrope iztrebil. V nasprotju s številnimi evropskimi državami volkovi s slovenskega ozemlja niso nikoli popolnoma izginili. V desetletjih sistematičnega preganjanja, najintenzivnejšega v drugi polovici 19. stoletja, so na območju današnje Slovenije preživeli le v človeku najbolj odmaknjenih predelih dinarskih gozdov. Po koncu prve in druge svetovne vojne se je populacija volkov v Sloveniji povečala, a ta širitev je bila kratkotrajna, saj se je po koncu obeh vojn nadaljevalo sistematično zatiranje volkov s pomočjo odstrela, lovljenja v pasti in t. i. volčjih jam, zastrupljanja in drugih metod. Za ubite volkove so oblasti še v začetku sedemdesetih let izplačevale nagrade. Z območja severozahodne Slovenije je tako volk ponovno izginil konec petdesetih let prejšnjega stoletja, do konca šestdesetih let pa je postal redek tudi na območju Dinaridov. Da bi preprečili njegovo izumrtje, so ga v sedemdesetih letih lovci zavarovali; najprej na lokalni ravni, čez nekaj let pa na območju celotne Slovenije. Pozneje, leta 1993, je volka z zakonom zavarovala država, danes pa ga varuje tudi mednarodna zakonodaja.

Ponovno prisoten v severozahodni Sloveniji

Zaradi prilagodljivosti in sposobnosti hitre poselitve prostora se je po zavarovanju populacija volka postopno okrepila, se počasi prostorsko in številčno povečevala ter tako ponovno naselila nekatere

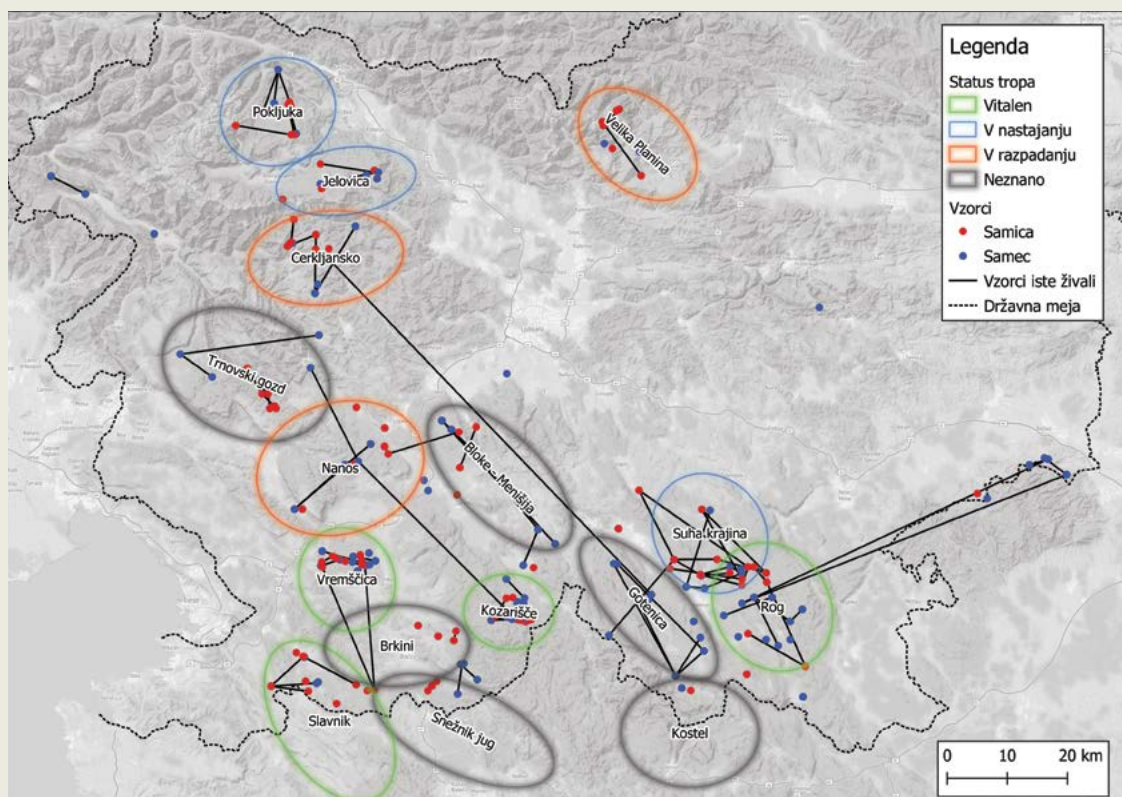
Kot posledica stoletja trajajočega preganjanja in pobijanja so volkovi razvili strah pred človekom.

Foto arhiv Zavada za gozdove Slovenije

Območje prisotnosti volčjih tropov v Sloveniji v sezoni 2019/20. Tropi so poimenovani po območju, na katerem ležijo njihovi teritoriji. Območja teritorijev so zarisana na podlagi lokacij članov posameznega tropa in so zgolj orientacijske narave. Vir Zavod za gozdove Slovenije

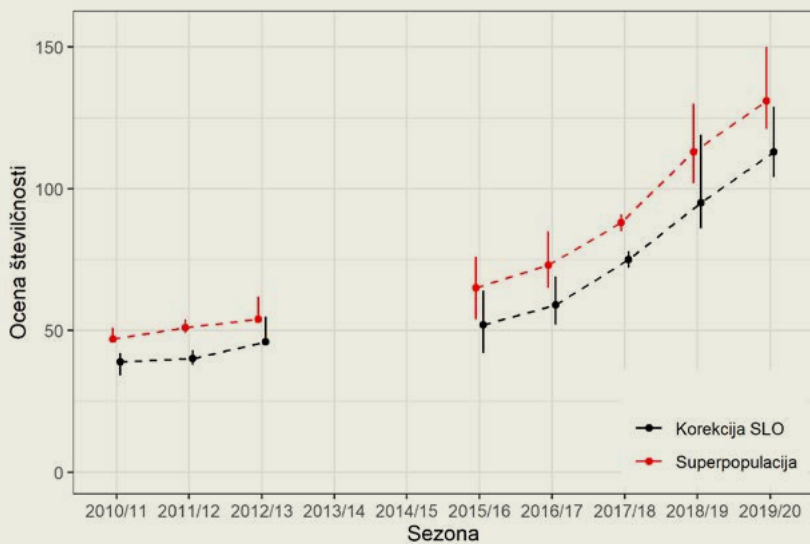

Volkovi se zadnja leta po naravni poti vračajo v slovenske Alpe. Prihajajo iz dveh smeri: z jugovzhoda, kjer živi dinarsko-balkanska populacija, in z zahoda, kjer živi alpska populacija volkov. Na območju Slovenije se tako stikata dve pomembni evropski volčji populaciji.

habitate, kjer je v preteklosti volk že bil prisoten. Kljub temu je prisotnost volčjih tropov dolgo ostala omejena na južni in zahodni del Slovenije. Ko se je leta 2010 začelo sistematično spremljanje številčnosti volkov na podlagi ocene številčnosti, pridobljene s pomočjo genetsko-molekularnih

metod, so se na predalpskem in alpskem območju občasno pojavljale le posamezne živali, na območju južne Slovenije pa je številčnost volkov počasi, a vztrajno naraščala. Velik preskok v prostorski širitvi populacije se je zgodil po letu 2018. Najprej smo na območju severozahodne Slovenije s pomočjo genetskih metod odkrili tri pare volkov, s pomočjo metode izzivanja tuljenja pa so bila leta 2019 – prvič po več kot šestih desetletjih – na tem območju ponovno zabeležena volčja legla. Kmalu po tem smo z genetskimi analizami in zbranim fotomaterialom dobili trdne dokaze, da se je volk vrnil na območje, od koder je prvič izginil konec 19. stoletja, vnovič pa v drugi polovici 20. stoletja. Nedavne genetske analize so pokazale, da se na območje severozahodne Slovenije priseljujejo volkovi po naravni poti iz dveh smeri, in sicer tako iz italijanskih Alp kot iz Dinaridov. Glede na trenutni trend številčnosti volkov v sosednjih državah predvidevamo, da bo volk v Alpah ostal oziroma se bo ob takšnem dogajanju širil naprej v druge primerne habitate.

Številčnost volkov se zadnja leta povečuje tudi v drugih evropskih državah, kot so Nemčija, Italija in Francija. K temu poleg evropske zakonodaje, ki volka varuje kot strogo zavarovano vrsto, veliko pripomore tudi njegova sposobnost premagovanja velikih razdalj in prostorskih ovir. Dober primer tega je volk "Slavc", ki je, opremljen s telemetrično ovratnico GPS, uspešno premagal več kot tisoč dvesto kilometrov dolgo pot od Slavnika prek Avstrije v Italijo. Pri tem podvigu je prečkal Alpe ter številne ceste in vodotoke. V italijanski Lessinii je nato našel družico, s katero sta ustanovila trop.

Gibanje številčnosti volkov v Sloveniji. Ocene številčnosti so pridobljene s pomočjo genetsko-molekularnih metod. Ocena superpopulacije vključuje vse volkove, ki živijo na obeh straneh državne meje s Hrvaško.

Vir Zavod za gozdove Slovenije

Ljudje pogosto podcenjujemo sposobnost gibanja živali, saj si težko predstavljamo, da volkovi na svojem ozemlju vsak dan naredijo več deset kilometrov, v času, ko se ločijo od matičnega tropa in iščejo primerno območje za osnovanje lastnega tropa, pa lahko v nekaj mesecih opravijo več sto kilometrov dolgo potovanje.

Volkovi razvili strah pred človekom

Zdrav volk človeku ni nevaren in ga ne napade. Za območje Slovenije nimamo zabeleženih primerov napadov volkov na človeka, v drugih delih sveta

Rešitev za zmanjšanje konfliktov med volkom in človekom je v varovanju pašnih živali pred napadi volkov. Pri nas in v tujini so se kot učinkovita izkazala različna zaščitna sredstva, npr. električne ograje, pastirski psi in nadzor črede s pomočjo pastirja. Pri tem se je treba zavedati, da nobena vrsta zaščite ni univerzalno uporabna v vsakem okolju, zato je pri uvajanju rešitev vedno dobro upoštevati tudi lokalne značilnosti.

pa so napadi povezani predvsem z bolnimi osebki (npr. okuženimi s steklino). Ta bolezen je v Sloveniji že nekaj časa izkoreninjena, zato bojazni za napad volka na človeka ni. Kot posledica stoletja trajajočega preganjanja in pobijanja volkov so ti razvili strah pred človekom. Kljub temu si marsikdo težko predstavlja, da trop volkov, ki lahko upleni govedo ali odraslega jelena, človeku ni nevaren, zato strah pred volkovi marsikje ostaja čustvo, ki oblikuje človekov

Volk človeku ni nevaren. Kot vse prostoživeče živali pa se tudi volk, ko se počuti ogroženega, lahko obnaša agresivno. Ker gre za divjo žival, se je treba do volkov obnašati spoštljivo: v primeru srečanja z volkom, ki je prestrašen, poškodovan ali v težavah in ne more pobegniti, je najbolje obdržati razdaljo, se umakniti in o tem obvestiti pristojno območno enoto Zavada za gozdove Slovenije ali intervencijsko skupino, ki deluje v primeru ogroženosti prebivalcev s strani velikih zveri in je dosegljiva prek številke 112.

odnos do volka. Vir konfliktov med volkom in človekom so tako predvsem napadi na pašne živali, ki poleg premoženjske škode povzročajo tudi strah, jezo in nelagodje.

Rešitev za zmanjšanje konfliktov med volkom in človekom je predvsem v varovanju pašnih živali. Na območju Alp se je zaradi desetletja dolge odsotnosti volka znanje o zaščiti pašnih živali izgubilo. Rejci se tam bojijo za obstoj planin. Rešitve trenutno aktivno iščemo tudi s projektom LIFE WOLFALPS EU – Izvajanje usklajenih aktivnosti za izboljšanje sobivanja z volkovi na območju Alp. To je mednarodni projekt, v katerem strokovnjaki iz Slovenije, Italije, Avstrije in Francije iščejo rešitve za zmanjšanje konfliktov med človekom in volkom, za uravnavanje ravnovesja med lovom in prisotnostjo plenilcev ter za preprečevanje nezakonitega ubijanja volkov. Glavni cilj projekta je izboljšati sobivanje volka in človeka, vendar tokrat prvič na ravni populacije volkov v alpskem prostoru z izvajanjem usklajenih ukrepov v celotnem alpskem prostoru. ●

V projektu LIFE WOLFALPS EU strokovnjaki iščejo rešitve za zmanjšanje konfliktov med človekom in volkom. Foto Oton Naglost